

КОНТРАБАНДА ЯК ДЕСТАБІЛІЗУЮЧИЙ ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Сьогодні одним із основних завдань зовнішньоекономічної політики є всебічний розвиток зовнішньої торгівлі, зміцнення економічних зв'язків з іншими країнами, захист вітчизняного товаровиробника, впорядкування системи справляння митних платежів. Однією з основних загроз цьому є поширення контрабанди та сірого імпорту. Наявність чорних та сірих схем імпорту завдає значні збитки державі у вигляді ненадходжень належних сум від податків і зборів під час здійснення зовнішньоторговельних операцій. Проблема контрабанди в Україні набула значної актуальності й подолання цього негативного явища є одним із першочергових завдань держави у справі захисту економічних інтересів та безпеки держави.

Відповідно до ст. 201 Кримінального кодексу України, контрабанда – це переміщення товарів через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю, вчинене у великих розмірах, а також незаконне переміщення історичних та культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, радіоактивних або вибухових речовин, зброї та боєприпасів, а також контрабанда стратегічно важливих сировинних товарів, щодо яких законодавством встановлено відповідні правила вивезення за межі України.

Часи, коли контрабанду можна було виявити візуально під час огляду товарів і транспортних засобів, відійшли в минуле. Сучасна контрабандна діяльність характеризується високим ступенем організованості, широкими міжрегіональними і міжнародними злочинними зв'язками та корумпованістю державних службовців різного рівня. Нині найчастіше застосовуються методи «інтелектуального» приховування, за якого, на перший погляд, усе має законний вигляд. Відповідно, для забезпечення ефективної митної безпеки країни, необхідно чітко усвідомлювати сутність та зміст митних правил і процедур, які спрямовані на запобігання і виявлення контрабанди та сірих схем імпорту, під якими варто розуміти заниження митної вартості товарів, хибне визначення країни походження товарів та їх кодів.

Враховуючи, що практично всі порушення митних правил спрямовані на зниження податкового навантаження, товар переміщений з порушеннями завжди буде значно дешевшим, ніж правильно ввезений на територію держави, тому економічна складова є основним чинником існування контрабанди. До тих пір, поки покарання у вигляді штрафу за адміністративні правопорушення будуть менше передбачуваної вигоди від недекларування або недостовірного декларування, спроби незаконного переміщення товарів і транспортних засобів через кордон зберуться.

У 2012 році основними предметами контрабанди були наркотичні засоби – 70 %, зброя – 15 %, культурні цінності – 6 %, сильнодіючі та отруйні речовини – 1,7 %. Загалом, впродовж минулого року, митними органами України було порушено 172 кримінальні справи про контрабанду. Порівняно з 2011 роком спостерігається тенденція до збільшення кримінальних справ предметами яких були наркотичні засоби (на 6,1 %), а також справ, де предметами злочину були зброя і боєприпаси (на 8,3 %). Найбільш поширені предмети правопорушення серед промислових товарів – обладнання, серед продовольчих – тютюнові вироби. Популярними були також лікарські препарати і товари медичного призначення.

Контрабанда завдає суттєвої шкоди економічним інтересам держави, зокрема, збитків зазнають інтереси вітчизняного товаровиробника, порушується нормальний порядок товародносин на внутрішньому ринку та у сфері зовнішньої торгівлі, що зрештою негативно позначається на розвитку економічних відносин між державами, гальмує входження України до загальносвітового економічного простору. Нелегальне ввезення іноземних товарів зменшує попит на вітчизняну продукцію, порушується монополія держави на експорт та імпорт певних груп товарів, особливо на ті з них, що виключені з загального товарообігу.

Головними причинами виникнення контрабанди в країні є:

1. Існування економічних передумов – високі ставки ввізного мита, акцизного збору та податку на додану вартість (найбільш контрабандною вважається підакцизна продукція); наявність значної різниці між світовими і внутрішніми цінами на окремі групи товарів; неоднакове податкове навантаження на суб'єктів господарювання.
2. Недосконалість законодавчої, нормативно-правової бази у сфері регулювання імпорту та боротьби з контрабандою, порушення митних правил.
3. Недостатня ефективність митного та прикордонного контролю.
4. Недостатнє співробітництво правоохоронних та контролюючих органів України з відповідними органами суміжних держав щодо обміну інформацією про боротьбу з переміщенням товарів поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю.
5. Корупція в митних, прикордонних та інших контролюючих органах.
6. Пануюче безробіття серед мешканців прикордонних районів.
7. Необлаштування державного кордону з державами СНД.
8. Відсутність належного контролю за реалізацією товарів на внутрішньому ринку.

Серед основних заходів протидії контрабанді можна виділити:

- внесення змін до законів з питань оподаткування з метою оптимізації ставок ввізного мита, акцизного збору, податку на додану вартість з урахуванням забезпечення необхідного рівня захисту внутрішнього ринку;
- удосконалення процедури митного оформлення товарів;
- належне облаштування пунктів пропуску через державний кордон України (зокрема, шляхом поліпшення технічного оснащення та забезпечення відповідним обладнанням, встановленням систем спостереження, електронних ваг, сканування та іншого устаткування);
- посилення взаємодії з правоохоронними та контролюючими органами суміжних держав щодо обміну інформацією про боротьбу з переміщенням товарів поза митним контролем;
- запровадження комплексного контролю за реалізацією товарів на внутрішньому ринку шляхом створення ефективної системи супроводження руху товарів від кордону до споживача;
- забезпечення ефективної взаємодії органів державної влади з метою запобігання незаконному переміщенню товарів та транспортних засобів через митний кордон;
- організація широкого висвітлення в засобах масової інформації дій органів державної влади, пов'язаних із боротьбою з контрабандою та порушеннями митних правил.

Впродовж останніх років в Україні актуалізується міжнародне співробітництво у сфері боротьби зі злочинністю (в тому числі і з незаконним переміщенням предметів через митний кордон України).

Важливим кроком у боротьбі з контрабандою є Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (стосовно гуманізації відповідальності за правопорушення в сфері господарської діяльності)», який визначає, що за переміщення товарів поза митним контролем або його приховування замість кримінальної відповідальності буде застосовуватися штраф з конфіскацією товарів і транспортних засобів.

Крім того, варто зазначити, що товарна контрабанда зникатиме зі зміцненням економіки України, зниженням собівартості вітчизняної продукції порівняно з іноземними аналогами. Живильним середовищем для поширення контрабанди залишається безгосподарність, що дозволяє приховувати наслідки розкрадань, а також зловживання при закупівлі, перевезенні й продажу продовольчих та промислових товарів. Держава практично втратила контроль над процесом виробництва й обігу товарів, тому вивчення груп товарів, які ввозять в Україну, їх кількості, шляхів доставки дозволяють точно виявляти підприємства, що використовують різноманітні незаконні схеми для зменшення податкового навантаження і борються з контрабандою не лише на стадії перетину контрабандним товаром кордону, а й на етапі, коли лише виникає можливість незаконного імпорту-експорту.

Отже стан боротьби з контрабандою свідчить про те, що незважаючи на комплекс заходів, здійснених органами державної влади, контрабанда залишається одним із головних дестабілізуючих чинників внутрішнього ринку України, негативно впливає на розвиток національної економіки, на поповнення державного бюджету та криміногенну ситуацію в країні. Контрабанда може зникнути з внутрішнього ринку, за умови, що не буде можливості реалізовувати її на внутрішньому ринку держави, на що і має бути спрямована увага державних органів.